

Štrajk obalnih radnika u Gružu kujna 1934. godine i njegov odjek u štampi

Razvitak gruške luke i njeno povezivanje sa unutrašnjosti je dovelo do osnivanja i jačanja uvoznih i izvoznih firmi, koje su tražile sve nove i nove izvore radne snage. Broj radnika u gruškoj luci se stalno povećavao. Položaj onih koji su bili zaposleni bio je više nego očajan, a da ne govorimo o položaju nezaposlenih. O tome najbolje svjedoče riječi komesara policije koji u izvještaju okružnom inspektoratu kaže: »Čast mi je izvjestiti da sam prilikom posljednjih komunističkih letaka izljepljenih na javnim mjestima u Dubrovniku i Dubrovniku II obišao radništvo i druga zgodna lica radi pronalaska krivaca ali bez uspjeha.

Ovom prilikom naišao sam na veći broj radnika koji bi radili ali nemaju rada, te su gladni i ozebli, pošto nemaju zarade i pored gladi moraju spati pod otvorenim nebom. Da bi se ovo radništvo zaštitilo i otrglo od zaraze komunizma predlažem:

1) Da Okružni ured za osiguranje radnika koji prema samom svom nazivu postoji radi osiguranja radnika, osnuje u Dubrovniku II radničku kujnu, gdje bi svi radnici koji

rade i koji nemaju rada, dobijali zdravu skromnu hranu sa malim plaćanjem, a oni koji nemaju zarade dobijali hranu na poček pa i besplatno dok nađu zarade.

2) Da opština dubrovačka u svom radničkom domu u Dubrovniku II prima na spavanje — ukoliko ima mjesta — svo radništvo i od onih koji imaju naplaćuje samo jedan dinar za gole daske, a ne dva dinara kao što naplaćuje, a one pak koji nemaju zarade prima na spavanje u domu na poček i besplatno dok nađu zarade.«

Poslodavci su na sve moguće načine nastojali sniziti radničku nadnicu, koristeći se pri tom velikom ponudom radne snage. Zbog toga i nisu primali radnike na stalan rad, već samo za određeni posao. Jasno da se ovakvom taktikom nastojalo onemogućiti bilo kakvu akciju za povišenje nadnica, jer je dovoljna ponuda radne snage garantirala niske nadnice. O ovoj nemilosrdnoj eksploataciji pisala je »Dubrovačka Tribuna« 1934. godine: Sarajevski dnevnik »Jugoslavenska pošta« objavila je u par navrata zanimljive podatke o tome, kako je država oštećena sa izdavanjem

koncesije za pretovaranje ugljena u jadranskim lukama bez licitacije.

Upada u oko činjenica koju ne ispravljaju ni zvanično saopćenje »Direkcije državnih rudarskih preduzeća« u Sarajevu da država plaća firmi Damić 230 dinara za pretovar po svakome vagonu. A skupina bjednih radnika većinom hercegovaца prima danas za istovar jednog vagona svega i ukupno 17 dinara i 50 para. Smatramo za svoju građansku i nacionalnu dužnost da na ovu činjenicu upozorimo nadležne. Skrajnje je vrijeme da se uoče prave konsekvence ove zločinačke eksploatacije . . . i hitno poduzeti mjere da se radnicima osigura primjerna nadnica i ljudski bliebet otet im na ovakav način od vukova u ljudskoj spodobici«.

A u broju od 12. srpnja 1934. kaže se sljedeće: »Kako stoji pitanje zaštite domaće radne snage u našem gradu? Nimalo bolje ako ne i gore nego u drugim mjestima naše države. Potpuno iskorištavanje radnog naroda u svakom pravcu. Najniže nadnice da se manje na mogu ni zamisliti. O radnom vremenu ne vodi se računa, kao da zakonski propisi i ne postoje. Šegrti su u položaju bespravnoг roblja. Odmor je njima savršeno nepoznat. A strana radna snaga? Dubrovnik se ponosi jugoslavenskim rodoljubivim osjećajima i ističe ih u svakoj prilici. A kada treba dati zarade svom narodnom radniku svi ti osjećaji iščekavaju. Tad je poslodavcima dobro došao i »stranac« samo ako je »jeftiniji«. Ipak je još pitanje ukoliko je ovaj jeftiniji. Ne gleda se sposobnost i vrijednost domaćeg radnika već ga se zapostavlja. I to se događa u doba ovako nezapamćene krize, kad broj nezaposlenih sve to više raste. Privredna poduzeća pogotovo hoteli, kavane i gostionice zaposluju priličan broj stranih radnika. U isto vrijeme veliki broj naših radnika, koji spremom ni malo ne zaostaju za stranim već ih nadmašuju izvrgnut je gladi zajedno sa brojnim svojim porodicama.«

Obalni radnici su imali satnicu od 2 i do 4 i do 6 dinara. U slučaju nevremena nisu dobijali nikakvu nadoknadu, ali su zato morali čekati i po čitavu noć da prestane kiša i da nastave posao. Oni koji se u tom trenutku nisu našli na licu mjesta teško bi više dobijali posao. Nije bio rijedak slučaj da se ponekad radi i po 30 sati neprekidno, jer je to odgovaralo interesima poslodavaca. Takav napor je bio ubitačan i za odrasle radnike a i na govorimo o djeci, koja su već od 14. godine radila na obali kao jedini hranioci svoje porodice. Rješenje ovakvog teškog položaja bilo je u organiziranoj borbi svih radnika. Radnici su i ranije osnivali svoja stručna udruženja, ali su poslodavci uz pomoć vlasti suzbijali takve pokušaje. ORSOVI sindikati su bili zabranjeni a svaki pokušaj organiziranja proglašavan je za komunističku akciju, te se sudilo na osnovu Zakona o zaštiti države. Radnici nisu nikad klonili duhom, već su predvođeni članovima Komunističke partije koristili svaku priliku da se izbere za svoja prava. Početkom siječnja 1934. komunisti su u Dubrovniku obnovili radničke sindikate davši im naziv Opći Radnički Savez. Glavni rukovodioci su bili Radeljević Bruno i Mašanović Nikola. Oni su odmah pristupili formiranju sekcija pojedinih struka i njihovo učlanjenje u ORS. U tom cilju je prema njihovim instrukcijama među obalnim radnicima vodio agitaciju član Komunističke partije Pavo Lepeš.

22. siječnja 1934. godine pod rukovodstvom Boža Bubała i Vukmirovića održana je osnivačka skupština obalnih radnika, koja je izabrala upravu i odmah priključila ORS-u. Dubrovačka Tribuna je 13. veljače 1934. zabilježila taj događaj pod naslovom »Osnivanje sekcija ORS-a«.

»Nova radnička sindikalna organizacija ORS uspjela je da u kratko vrijeme svoga rada prikupi u svoje redove priličan broj radnika. Tako su osim sekcije obalnih radnika ovih dana osnovane još dvije i to: drvodjelsko-tapetarska i hotelsko-kavansko-gostioničarska.«

Djelovanje ORS-a se ubrzo osjetilo. Često su sekcije održavale sastanke na kojima su govorili Mašanović i Radeljević. Radnici su upoznavani sa pravilima ORS-a i o potrebi borbe za poboljšanje životnih uslova. Obalni radnici su samo čekali pogodan trenutak pa da poslodavcima postavte zahtjev za poboljšanje uvjeta rada i za sklapanje kolektivnog ugovora. Nekako u isto vrijeme ti. krajem 1933. godine došlo je do sporazuma između obalnih radnika i poslodavaca na Sušaku. Javnost je o tome upoznata preko Narodne Svijesti od 10. siječnja 1934. godine: »Nedavno su kako javlja zagrebački »Jugoslavenski Pomorac« povedeni

na Sušaku pregovori između poslodavaca i lučkih radnika u pitanju određivanja nadnica, te je došlo do prvog uspjeha i potpisa kolektivnog ugovora. Nadnice su podjeljene u tri kategorije: u prvoj je sporazumno utanačena nadnica na 60 dinara, u drugoj na 65 u trećoj na 80 dinara. Ovaj sporazum je stupio na snagu 15. prosinca 1933. godine. Pitanje registracije lučkih radnika riješiti će se u najkraćem vremenu. Ovako na Sušaku. A kod nas u Gružu?«

Početkom ljeta 1934. godine sindikalna sekcija obalnih radnika zatražila je posredstvom Radničke komore pregovore sa poslodavcima u cilju sklapanja kolektivnog ugovora. Poslodavci, ne samo da se nisu odazvali pozivu Komore nego su išli tako daleko, da su pismenim putem izjavili, kako su njihovi radnici dobro plaćeni i dobro osigurani, te da svaku diskusiju u vezi sklapanja kolektivnog ugovora smatraju suvišnom. Usprkos ovakvog odgovora radnici još uvijek ne stupaju u štrajk već se preko Komore obraćaju načelniku kotara da on zakonskim putem prisili poslodavce na pregovore. Pošto su poslodavci ostali uporni u svome stavu, a načelnik nije pokazivao neku odlučnost u tom pogledu, radnici su prešli na odlučnije akcije. Nešto ranije su preko novina zamoljene sindikalne organizacije u Dalmaciji, da upozore obalne radnike da ne dolaze u Gružu tražiti posla, jer su njihovi drugovi u pokretu za sklapanje kolektivnog ugovora, 3. rujna je na obali u Gružu tekao kao i obično. Sve je bilo spremno za početak rada. Mnogobrojni brodovi su čekali da iskrcaju svoj teret. Među njima je bila i »Trepča« sa teretom koka. Poslodavci nisu ništa slutili, jer su sve pripreme za štrajk provedene u tajnosti. Kada je poslovođa započeo sa prozivanjem radnika nastala je grobna tišina. Nitko se nije odazvao pozivu na rad, Poslovođa je odmah obavjestio poslodavce o štrajku, a radnici se svrstavaju u povorku i kreću prema centru Gruže. Usput im se pridruže i ostale grupe sa drugih radilišta. Samo desetak štrajkbrehera ostalo je na obali uz zaštitu prispijelih žandara. Stanovništvo je sa simpatijama i znatizjelom promatralo povorku koja je stigla na staru tržnicu. Pošto je postojala opasnost da žandari isprovociraju sukobe, rukovodstvo štrajka je donjelo odluku da se radnici povuku na obronke Nuncijate. Tamo su napravili logor i svakodnevno sa razvijenom zastavom kretali duž Gornjeg Konala. Poslodavci su očekivali da će štrajk brzo završiti, jer će glad prisiliti radnike da se povrate. Ali tada je došla do izražaja solidarnost radnog naroda. Pomoć je pristizala sa svih strana. Radnički sindikati su položili svoj ispit. Pomoć su slali i gruški trgovci jer su bili svjesni da i njihov prosperitet ovisi o boljem materijalnom položaju radnika. Štrajk je našao odziva i u novinskim člancima.

»Pokret transportnih radnika u Gružu traje već nekoliko dana. Radnici traže kolektivni ugovor koji će im garantirati zakonske uslove rada. Najveća je poteškoća sa noćnim radom čemu poslodavci ne čine razliku i plaćaju ga jednako kao i po danu. Nove grupe radnika koje su doveđene da preuzmu posao djelomično su se priključile štrajkašima. Radnici se drže mirno.« (Dubrovačka Tribuna 8. rujna 1934.).

»Štrajk obalnih radnika u gruškoj luci započeo je u ponedjeljak ujutro 3. o. m. te do danas još uvijek traje. Organizirani radnici njih preko 600 traže od poslodavca kolektivni ugovor na što poslodavci kažu da nikako ne mogu pristati. Pregovori se vode već toliko dana i postignute su neke točke sporazuma. Firma Banac i Rusko izdala je popis nagrada zaposlenim radnicima. Ovaj štrajk poveden je mirno i dostojanstveno te ima nade da će doći do sporazuma.« (Narodna svijest 12. rujna 1934.).

Štrajk i odlučnost radnika da u njemu ustraju stvorili su poslodavcima velike poteškoće. Broj neistovarenih brodova stalno se povećavao, a svi troškovi padali su na teret firmi. Da bi donekle popravili situaciju poslodavci pokušavaju dovesti seljake iz susjednih područja. Predstavnici poslodavaca krenuli su na sve strane, tražeći novu radnu snagu. Seljacima nisu uopće spominjali štrajk u Gružu, već su ih uvjeravali da im je zbog obimnosti poslova potrebna nova radna snaga. Pokušaj dovođenja seljaka iz Begović Kule nije uspio. Naime, odmah iza predstavnika poslodavaca stigli su i predstavnici radnika. Seljaci saznajući da su radnici u štrajku odbili su da krenu za Dubrovnik. Da bi se spriječio daljnji odlazak radničkih agitatora među seljake žandari blokiraju sve prilaze Dubrovniku, spriječavajući radnike da napuste grad. Uvjereni da će sada uspjeti predstavnici poslo-

davaca automobilima kreću po novu radnu snagu. Nikola Mašanović u dogovoru sa radnicima izradio je detaljan plan protuakcije. Zbog blokade od strane policije bilo je nemoguće napustiti grad. Ipak je nađeno rješenje. Šofer taksija Mujo Čokljat sa praznim kolima napustio je grad i na Dubcu čekao radničke predstavnike. Oni su se motornim čamcem prebacili morem do Dubca a odatle sa Čokljatom do Trebinja. Ipak je policija u Trebinju uspjela prepoznati radnika Salmana Džafera, zatvoriti ga, te time omogućiti predstavnicima poslodavaca da dovedu manje grupe seljaka u Dubrovnik. Oni su uz pomoć štrajkbrehera pokušali organizirati rad. Nestručno rukovanje dizalicom dovelo je do nesće u kojoj je izgubio život radnik Jeras Mato iz Ljubuškog. Radnici dovedeni na prijevazu iz Bileće, saznajući da se radi o štrajku, mjesto na obalu krenuli su odmah na Nuncijatu. Njima su se sutradan pridružili i ostali. Obalni radnici su bili ogorčeni na štrajkbrehere koji su pomagali poslodavcima oko organiziranja rada, te su u tom ogorčenju jednog jutra krenuli prema njima u namjeri da sprječe posao u luci. Žandarmerija, saznajući za namjeru radnika odmah je stupila u akciju blokirajući sve prilaze obali. Čak je prema radnicima uperila mitraljeze. Među štrajkbreherima i poslodavcima zavladao je panika. Prvi su odmah napustili posao a drugi se spremali da u slučaju potrebe napuste i grad.

Ipak do sukoba nije došlo, jer su Radeljević i Mašanović, koji su u međuvremenu pristigli, uvjerali radnike da takva akcija nije potrebna, jer bi ona koristila samo radničkim neprijateljima. Poslodavci su nakon ovih događaja uvidjeli da je jedino rješenje prihvatiti pregovore. I tako su pregovori započeli. U početku poslodavci odbijaju da pregovaraju sa Mašanovićem i Radeljevićem i tek na intervenciju Radničke komore za Dalmaciju iz Splita priznaju ih za radničke predstavnike. Pregovori su se otegli. Među samim poslodavcima nije bilo jedinstva. Njima je najteže bilo prihvatiti kolektivni ugovor. Mašanović i Radeljević su uporni u svojim zahtjevima i u jednom trenutku, zbog tvrdoglavosti poslodavaca su izjavili: »Štrajk traje, i trajat će sve dotle, dok se ne riješe pitanja koja su dovela do štrajka. Predlažemo takav kolektivni ugovor, koji osigurava najosnovnija radna i ljudska prava. Naši zahtjevi nisu traženje milosti već traženje onoga što radnicima pripada.«

Izgleda, da i samom kotarskom načelniku nije bio jasan pojam kolektivnog ugovora. Smatrajući da je to nezakonito protivio se sklapanju istog. Tek kad mu je Nikola Mašanović pokazao zakon koji predviđa kolektivni ugovor on je izjavio: »Pa ljudi imaju pravo. Kolektivni ugovor treba donijeti.« Pregovori se sada nastavljaju u mirnijoj atmosferi. Poslodavci su konačno prihvatili radničke zahtjeve a glavne tačke sporazuma su bile: radni dan trajati će 8 sati, satnica između 6 i 8 dinara, prekovremeni rad plaća se do ponoći 50% a iza ponoći 100%. Rad na akord je ukinut. Prijedlog ORS-a da sindikat dodjeljuje radnu snagu nije prihvaćen, ali je prihvaćen prijedlog da se zaposliti mogu samo radnici učlanjeni u ORS.

Poslodavci su primili obavezu da ne progone radnike zbog učesća u štrajku. Ova njihova obaveza je bila prividna, jer su pomoću vlasti znatan broj radnika protjerali u zavičajne općine pod optužbom komunističke agitacije. Štrajk i njegov uspjeh imao je odjeka ne samo u Dubrovniku već u čitavoj zemlji. O njemu se mnogo govorilo i pisalo u štampi. U tome je prednjačila lokalna štampa. Najznačajniji komentar donijela je »Dubrava« 15. rujna 1934. godine:

»U gruškoj luci kod utovarivanja i istovarivanja robe u brodove i željeznice, kao i kod posla u vezi s tim, uposlen je najveći broj nekvalificiranih radnika. Uz težak i naporan posao i uz bjedne nadnice izloženi su samovolji poslodavaca. Razlog je svemu ovome u prvom redu što nisu ničim uređeni odnosi između radnika i poslodavaca, te tako bar donekle reguliran i osiguran položaj naših radnika. Radnici su iznosili svoje pravedne zahtjeve a kad su se većim dijelom organizirali u stručnu sindikalnu organizaciju pružila im se mogućnost, da preko organizacije poduzmu jaču akciju. Kad ta nastojanja nisu kod poslodavaca uspjela radnici su prethodnog ponedjeljka mirno i bez ikakvih incidenata obustavili posao. Tako je i danas i kako nas uvjeravaju radnički funkcioneri potrajat će dok se ne urede odnosi radnika i poslodavaca. Između ovih a

uz sudjelovanje vlasti, vođeni su u više navrata pregovori, ali do danas bez konačnog rezultata. Uspjeh je toga ipak bio, da je sa strane poslodavaca u smislu ct. 860 i 860 a, Općeg Građanskog Zakonika izdan 10. ovog mjeseca »Raspis nagrada« za radnike uposlene u gruškoj i gradskoj luci kod utovarivanja i istovarivanja robe u brodove i željeznice i za poslove s tim skopčane. Po tom raspisu radno vrijeme traje 8 sati a to se raspoređuje ljeti između 6 i 20 sati, a zimi između 7 i 19 sati, a što se pak prepusta poslodavcima. Prekovremeni rad, a taj ne smije biti više od 2 sata dnevno, plaća se po 50% povišice a noćni rad sa 100% povišice. Noćni rad na linijske parobrode naplaćuje se samo sa 50% povišice. Radnicima koji radeći u smjenama rade nedjelju, mora se dati u ponedjeljak odmor od 36 sati. To isto važi i za radnike koji bi radili nedjeljom i državnim praznicima i bez smjene. Rad na takozvani akord, koji je inače načelno zabranjen ne smije preći 8 sati dnevno, niti iznos pogodbe može biti manji, od minimuma ustanovljene nadnice. Najvažniji je dio u raspisu ustanovljenje minimalnih plata radnicima. Nekvalificiranim radnicima (nosaićima) za rad na drvu i kominama plaća se dinara 5 i 15 po satu, a dinara 6 za rad sa ostalom robom. Slagaćima (štivadurima) za rad na drvu i kominama plaća se 5 i 75 na sat a za rad na ostaloj robi dinara 6 i 50. Izuzetak je rad kod uglja, koksa, bakra, pakovane rudače i rinfusa kao i oko ostale robe u rasutom stanju. Tada se plaća dinara 6 po satu. Vinčmani, mantisti i brojači imaju nadnice 7 i 50 dinara po satu. Raspis dalje određuje način izplate nadnica (koji se vrši po zakonu i radnjama) i rješavanje sporova. Poslodavci su sve odredbe raspisa proglasili za njih obaveznim do 31. ožujka 1935. Obratili smo se nakon ovoga na jednog od predstavnika radničke organizacije koji nam je izjavio. Pošto je po svim pitanjima ekonomsko-socijalne prirode postignut sporazum između predstavnika Općeg Radničkog Saveza u ime sekcije obalnih radnika i poslodavaca, predstavnici radnika, jer vjeruju u pravdu zemaljskih zakona, traže da se unese ova klauzula, koja bi mogla poslužiti kao garancija za izvršavanje ovog sporazuma:

»Ovaj zapisnik smatra se kao kolektivni ugovor, sklopljen između potpisanih poslodavaca i predstavnika Općeg Radničkog Saveza u ime njihove sekcije obalnih radnika, ali za slučaj da se potpisnici ne bi pridržavali bilo koje tačke ovog sporazuma i bilo prema kojem organiziranom ili neorganiziranom radniku, Općem Radničkom Savezu — podružnici pristoići pravo, radi neodržavanja bilo koje tačke sporazuma podići tužbu redovnom nadležnom sudu.«

Netom poslodavci prihvate ovu klauzulu sporazuma i potpišu sa predstavnicima Općeg Radničkog Saveza obalni radnici nastupit će na posao u punoj disciplini, jer će tek tada biti uvjereni, da su svojim vlastitim snagama poboljšali svoje ekonomsko-socijalne prilike, a sva druga obećanja poslodavaca neće zanimati radnike, jer oni poslodavcima više ništa ne vjeruju.«

U »Dubrovačkoj Tribuni« od 26. rujna 1934. godine povodom uspješno završenog štrajka u Gružu dao je izjavu bivši predsjednik ORS Bubalo: »Još odmah u početku svog osnivanja poduzela je mjesna organizacija ORS akciju za organizaciju obalnih radnika stvorivši za njih posebnu sekciju. Kao prvu dužnost stavila je uprava sekcije za cilj da za obalne radnike izradi kolektivni ugovor i da ga predloži poslodavcima na prihvati. Vrlo mizeran ekonomski i socijalni položaj lučkih radnika je to odavno i zahtjevao. Ovo tim više što je uređenje odnošaja među poslodavcima i lučkim radnicima u drugim našim lukama već svršena stvar. Pođignućem ekonomskog i socijalnog stanja radnika podiže se i kapacitet prometa a to dolazi u korist i izvoznim firmama. S toga je teško razumjeti upornost koju su pokazali poslodavci prigodom pregovora sa radničkim delegatima.«

Najinteresantniji članak štampan je u knjižici »Zakon o stanovima«, Zagreb 1929. Na prvi pogled izgleda, da se zbilja radi o nekim stambenim propisima, ali sadržaj knjižice je sasvim drugačiji. Ovakav naziv dat je zbog zavaravanja policijskih agenata, koji su prilikom pretresa kod komunističkih tražili naročito, komunističku literaturu. Knjižica je ustvari štampana u Bazelu 1935. i u njoj M. Rajić piše o iskustvima partijskog rada. On između ostalog kaže: »U Gružu kod obalnih radnika, koji su sa uspjehom i pod našim vodstvom proveli poznati uspješni štrajk, nije poslije štrajka oformlje-

na (obnovljena) ni jedna partijska ćelija. Krivicu za takvo stanje snosi po svojoj prilici Mjesni Komitet iz Dubrovnika . . .

Dubrovčani su jedan dio literature dali obalnim radnicima i oni su taj materijal primili sa oduševljenjem i zalomili, da im se redovno nabavlja literatura.« (Str. 9 i 10).

O štrajku lučkih radnika u Gružu jedan drug piše: »U Gružu je bio štrajk o kojem vi već pišete. Štrajk su vodili naši drugovi koji imaju sindikalnu organizaciju u rukama. Štrajk je bio dobro pripremljen u njemu je učestvovalo 620 radnika. Glavni zahtjevi su bili 20% povišenje nadnica, sklapanje kolektivnog ugovora, kojim treba da poslodavci priznaju sindikalnu organizaciju, da se radnici uzimaju na posao samo preko berze rada i sindikalne organizacije. Poslodavci su nakon 6 dana štrajka bili suglasni da povise plate čak i za više od 20% ali nisu htjeli učiniti kolektivni ugovor i zato se štrajk produžio na 14 dana. Štrajk je završen uspjehom domaćih radnika. Između besposlenih radnika nije bilo ni jednog štrajkbrehera. Poslodavci su poslali žandare u Hercegovinu na sela da skupe radnike. Poslodavci su sa žandarmerijom dovukli 120 seljaka, kojih se više od polovine odmah priključilo štrajkašima. Ostali su nakon par dana napustili posao i otišli natrag u selo. Tome je pomogla i ta činjenica da je jedan od tih štrajkbrehera ostao mrtav na poslu i nekoliko ih je bilo ranjenih, jer nisu znali raditi. Interesantna je činjenica koja se sada primjećuje u svim štrajkovima, koja govori, da jedan dio sitne buržoazije aktivno pomaže revolucionarnom podhvatu radničke klase, da su trgovci i obrtnici davali oko 800 ručkova dnevno štrajkašima i da su drugim sredstvima pomagali štrajkaše. Iz Splita su htjeli poslati vino štrajkašima, ali su oni odbili, jer da ne trebaju vina, da imaju dovoljno pomoći od građanstva Dubrovnika i da neka vino cijele besposlenim u svom mjestu.« (str. 15 i 16)

Policija u Dubrovniku je ovu knjižicu otkrila 1935. godine i tim povodom predložila oštre mjere protiv radnika i rukovodilaca štrajka iz 1934. godine. Evo što 11. studenog 1935. piše Kr. banskoj upravi na Cetinju policijski predstavnik u Dubrovniku Rudolf Mate: »Obzirom na dovoljan i jasan dokaz, odnosno priznanje M. Rajića izvijestitelja Centralnog komunističkog komiteta za Jugoslaviju u Bazelu (Švicarska) kojim javno priznaje, da je štrajk u našoj luci mjeseca septembra 1934. godine vođen od drugova koji ima-

ju sindikalnu organizaciju u rukama, priznanje da je OPCI Savez Radnika, sindikalno komunistička organizacija i da su svi njezini članovi 620 po broju njezini članovi tj., komunistički nastrojeni. A koji još nisu da će ih stvoriti jer tako naređuju razna komunistička uputstva. Da se ovo zlo spriječi, da se stvaranje komunističkih ćelija onemogući, i da se »komunizam« najveće današnje zlo uspješno suzbije, to mi je čast predložiti da se Opci Radnički Savez« podružnica u Dubrovniku raspusti i njihova imovina, arhiva i ostalo zapljeni a njihove vođe i to: Mašanović Nikola, Rađeljević Bruno otpušteni tipograf, Vukomirović Vojislav činovnik Okružnog ureda za osiguranje radnika u Dubrovniku, Miloslavić Antun tipograf, Čubelić Ivo tipograf iz Dubrovnika, Mikelj Antun radnik i Tolja Mato radnik, obojica iz Gruža, interniraju u krajeve gdje bi bili bezopasni. Molim, da se raspusti radničko društvo »Zora« jer se tamo sakupljaju radnici koji su komunistički nastrojeni . . . a bilo bi svakako dobro da se ovdajšnji Okružni ured za osiguranje radnika premjesti u koji drugi kraj.«

. . . »Nikako se ne smije zaboraviti i gubiti iz vida da oni striktno postupaju po uputstvima koje primaju od Centralnog komunističkog komiteta u Bazelu. Najvišu djelatnost pokazuju u izazivanju. Tako je komunistički nastrojeno radništvo na dan 1. septembra o. g. pokušalo izazvati u Gružu vojsku koja je prošla kroz Gruž pjevajući vojničke pjesme. To je radništvo bilo pohapšeno a predstojništvo je iste kaznilo i protjeralo u njihov zavičaj. Ne bude li se protivu tih elemenata strogo postupalo ili se poništavale presude prvostepene vlasti razvit će se sa njihove strane takova akcija koju neće moći slomiti nijedna policijska vlast«. »Do sada je već dosta radnika najopasnijih komunističkih agitatora, proterano, ali su se oni posle kraćeg vremena vraćali u Dubrovnik gdje su nastavljali svoj raniji rad još aktivnije.«

Uspjeh lučkih radnika pokazao je i ostalim radnicima, da se jedino organizirano borbom mogu poboljšati uvjeti rada. Ugled ORS je naglo porastao te će pod njegovim vodstvom radnici ostalih struka nastaviti borbu za svoja prava. Ta akcija biti će privremeno prekinuta 1936. godine hapšenjem velikog broja komunista (radnika, đaka i sindikalnih funkcionera).